

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Joannis Bonae, Eminentissimi S. R. E. Titulo S. Bernardi
Ad Thermas Cardinalis Presbyteri Opera Quotquot
hactenùs separatim edita fuerê Omnia**

Bona, Giovanni

Antverpiae, 1677

Cap. VII. Actum in conciliis de Rituum observantia, eorumque varietate tollenda. Quomodo Sectarii Missam perverterint. Romana Missa studio Pontificum ab omnibus Occidentalibus recepta. Quorundam in ...

urn:nbn:de:hbz:466:1-10805

& quam luctuosæ tragœdiæ inter Græcos & Latinos hac de causâ exortæ sint, notum est omnibus. A Photio illarum initium sæculo nono, & nondum finis: adhuc enim in plerisque Orientalibus ferox odium adversus Latinos fervet, & fortè acrius, quàm cum primum ab unitate, & obedientia Romanæ Ecclesiæ defecerunt. Superbia omnium malorum causâ rebellionis origo fuit, tum accesserunt ex Rituum diversitate vani prætextus: nec enim Orientalibus his unquam de ritibus mota est à Romana Ecclesiâ, quæ sedulo potius in hanc curam semper incubuit, ut illibati servarentur. Debet igitur unaquæque Ecclesiâ custodire ritus suos, sed receptos à Majoribus, longoque usu præscriptos, & legitima auctoritate approbatos. Si quid verò innovatum, si quid perperam immutatum, id expungendum, & corrigendum est.

CAPUT VII.

Actum in Conciliis de Rituum observantia, eorumque varietate tollenda. Quomodo Sectarii Missam perverterint. Romana Missa studio Pontificum ab omnibus Occidentalibus recepta. Quorundam in hoc venientia, ejusque causâ. Romane Ecclesiæ tradita Missa à Petro Apostolo, ab aliis aucta. Roma olim diversa officia. Quid in his immutatum à Fratribus Minoribus.

Initium cogendi Concilia in Actibus Apostolorum describitur cap. 15. cum Christianorum causâ adversus Judæos, qui Gentibus ad fidem conversis Circumcisionem & alia Moisaicæ legis præcepta ad salutem necessaria esse docebant, discussa ac definita fuit. Nata igitur cum Ecclesiâ simile cum ipsa incrementum, & summam in ea auctoritatem habuerunt, semperque à Fidelibus cum ingenti veneratione suscepta sunt. *Aguntur*, inquit Tertullianus lib. de jej. c. 13. *certis in locis Concilia ex universis Ecclesiis, per quæ & aliora quæque in commune tractantur, & ipsa representatio totius nominis Christiani magna veneratione celebratur.* Altiora autem, quæ in his tractantur, nemo est qui ignoret. Ad ea enim pertinet non solum de dogmatibus fidei agere, sed ritus etiam in sacris functionibus servandos præscribere, succrescentibus malis remedia afferre, exortas controversias componere, collapsam disciplinam reparare. Ideo sancitum fuit, ut frequenter in unum Episcopi con-

venirent, ut, si quid alienum à fide & ab Ecclesiasticis observationibus diabolica fraude irrepressisset, communi consensu corrigeretur. Magna synodus Nicœna *Can. 5.* statuit bis in anno hæc concilia celebrari, ante Quadragesimam, & circa tempus autumnii. Ad quem canonem S. Leo respexit, cum ad Episcopos Siciliæ scripsit saluberrimè à sanctis Patribus constitutum, ut bini debeant in annos singulos Episcoporum esse conventus. Hæc sanctio innovata est in concilio Antiocheno sub Julio I. *Can. 20.* & in Regiensi sub Sixto III. *c. 7.* in primo autem Araucano sub Leone Magno *c. 29.* in Agathensi sub Symmacho *c. 71.* in Emeritensi sub Vitaliano *c. 7.* in Aurelianiensi secundo & quarto ordinatum est singulis annis Episcopos congregari; quod idem præcepit Hilarius Papa *Epist. 8.* ad Galliæ Metropolitanos. Nicolaus I. *Epist. 27.* Ludovico & Carolo Regibus conqueritur, Episcopos de ipsorum Regnis non fuisse Romam ad synodum missos, ut novitatum mala, quæ multiplicata erant, faciliùs tolli possent, Romæ autem convocari concilium solebat circa finem septembris, ut ex præcitata Leonis Magni *Epistola* colligitur, ad quod singulis annis aliquot Episcopi ex qualibet Provincia specialiter electi convenire debebant: ita enim decernit ibidem S. Pontifex his verbis: *Terni semper ex vobis ad diem tertium Kalendarum Octobrium Romam fraterno concilio sociandi occurrant, & indistimulenter à vobis hæc consuetudo servetur. Quoniam adjuvante gratia Dei facilius poterit provideri, ut in Ecclesiis Christi nulla scandalorum nascantur errores, cum coram Beatissimo Petro semper in communionem tractatum fuerit, ut omnia instituta Canonumque Decreta apud omnes Domini Sacerdotes inviolata permanent.* Quia verò discrepantia rituum, dissensionum fomenta præbebat, sedulo huic tollendæ sancti Episcopi synodaliter congregati incubuerunt. Unde in concilio Epaunensi *a. 509. c. 27.* & in Gerundenfi *a. 517. c. 1.* statutum est, ut idem Missæ ordo in universa Provincia servaretur, quem servabat Ecclesiâ Metropolitana; anno autem 563. Bracarense *I. c. 22.* constituit, ut eodem ordine Missæ ab omnibus celebrarentur, quem Profuturus ejus Ecclesiæ Archiepiscopus à Sede Apostolica susceperat. Et f. c. 1. sequenti Bracarense *II. c. 1.* sancivit: *Ut per singulas Ecclesias Episcopi per Dioceses ambulantes primum discutiunt Clericos, quomodo Ordinem Baptismi teneant vel Missarum, & qualiter quæcumque officia in Ecclesia peragantur. Et si rectè quidem invenerint, Deo gratias agant; si autem minus, docere debeant ignavos.* Ulterius progressus Theodulphus Aurelianensis

sis in Epist. ad Clerum suum cap. 4. decrevit deferri ad synodum libros, vestimenta & vasa sacra. *Quando, inquit, more solito ad Synodum convenitis, vestimenta, & libros & vasa sacra, cum quibus vestrum ministerium & inunctum officium peragitis, vobiscum deferre: nec non duos aut tres Clericos, cum quibus Missarum Solemnia celebratis, vobiscum adducite, ut probeatur quam diligenter, & quam studiosè Dei servitium peragatis.* Idem in suo Capitulari præcepit Riculfus Episcopus Suesfionensis. Tanta sollicitudine & zelo antiqui Patres saggebant, ne quis in ordine sacrificii statutos à majoribus terminos transiliret. Noverant enim, quam facillè foret in superstitiones & ineptias incidere, si omnibus permitteretur quidpiam vel minimum in sacris Ritibus innovare.

II. Sectariorum hoc proprium fuit, ut cum à fide deficerent, libros quoque Rituales vel suis erroribus inficerent, vel privata auctoritate immutarent. Quid autem sint in hoc genere Gnostici, Adamiti, Pepuziani, & alia huiusmodi monstra, turpe est enarrare. De Nestorio, sive de Theodoro Mopsuesteno ejus magistro ita Leontius Bizantinus scribit Lib. 3. adversus eundem Nestorium. *Audet & aliud malum non secundum ad superiora, aliam enim Missam effudit, præter illam, quæ à Patribus tradita est Ecclesiis, neque reveritus illam Apostolorum, nec illam magni Basilii in eodem spiritu conscriptam.* In qua Missa blasphemis, non precationibus, Eucharistiæ mysterium opplevit. Donatistæ, ut calumniam Catholicis intruerent, sparserunt in vulgus, eos solitum sacrificii ritum immutasse, ut patet ex Optato Milevitano in fine lib. 3. *Nihil, inquit, probavit aspectus ex iis quibus perturbatus erat auditus. Visa est puritas, & ritu solito solemnitas consuetudo perspecta est.* Cum viderent divinis Sacrificiis, nec mutatum quicquam, nec additum, nec oblatum, pax à Deo commendata volentibus est. De iisdem sic scribit Augustinus Epist. 119. c. 18. *Donatistæ nos reprehendunt, quod sobriè psallimus in ecclesiâ divina cantica Prophetarum, cum ipsi ebrietates suas ad canticum Psalmorum humano ingenio compositorum quasi tubas exhortationis instillant.* Ipsorum autem tanta erat rabies, tam immane odium adversus Catholicos, ut altaria frangerent tanquam polluta, in quibus celebraverant. Sacrificia enim Cæciliani, & eorum qui cum ipso communicabant, impura esse & Deo invisa prædicabant. Jacobitas diversas Missarum editiones habuisse contra traditiones Ecclesiasticas, testatur au-

ctor Anonymus editus à P. Combefis *Tract. de hæresi Jacobitarum*, quem putat esse Demetrium Cyzicenum. De Pauli Samosatani in hac re impietate legenda Epistola Synodi Antiochenæ apud Eusebium lib. 7. hist. cap. 30. De sectatoribus Apollinarii refert Sozomenus lib. 6. hist. eccles. cap. 25. quod ritibus utebantur alienis à catholicæ ecclesiæ institutis. Isaac Catholicus Armeniorum Invect. 2. adversus eosdem, hæresi 25. *Rem sacram, inquit, contemunt, neque ornamentum mutant, aut habent sacrarum vestrum varietatem pro sacro ministerio, quas magnus Sylvester lege sanxit.* Eorum autem quilibet iis vestibus indutus, quarum usus communis est, quasque nullo passim discrimine adhibere solent, ita ad altare ingreditur. Nimis in longum irem, si cunctas Sectas percurrere vellem, & quid in sacros ritus singulæ peccarint, enarrare. Postquam enim ab Ecclesia resiliunt, minus se fecisse putarunt, nisi id quod in ea excellentius & sanctius est sacrificium videlicet, & sacramentum corporis & sanguinis Christi, falsis & inter se contrariis opinionibus perverterent. Et ut veteres omitterem, adeo multa nobis exempla recentiores Misolurgi suppeditant, ut omnium sæculorum errores nedum exequent, sed excedant. Ipsum Missæ nomen ita plerisque exosum est, ut Missam odisse amoris inter ipsos, & fraternitatis symbolum sit.

III. Et hæc quidem fuit hæreticorum perveritas & audacia, quam Patres Orthodoxi sedulo semper comprimere studuerunt, eos ritus illibatos custodientes, quos Ecclesiæ legitime traditos agnoverunt. Et ne in re tanti momenti à veritatis semita aberrarent, omnes ferè Occidentales regiones Romanæ Ecclesiæ adhæserunt: In qua, ut ait August. Epist. 162. *semper viguit Apostolicæ Cathedræ principatus.* Ita docuit in suis Prescriptionibus cap. 36. Latinarum antiquissimus Tertullianus, percurrendas nimirum Apostolicas Ecclesias veritatem scire cupientibus, *Romanam præsertim, cui totam doctrinam Apostoli cum sanguine suo projecerunt.* Et ejusdem sæculi scriptor Irenæus lib. 3. cap. 3. *Ad hanc, ait, Ecclesiam, nempe Romanam, propter principatam necesse est omnem convenire Ecclesiam, hoc est, eos qui sunt undique Fideles, in qua semper ab his qui sunt undique conservata est ea, quæ ab Apostolis est traditio.* Hoc summorum Pontificum, hoc Episcoporum, piorumque Principum studium, hæc cura fuit, ut omnes gentes, quæ in Occiduis partibus sunt,

traditiones & Ritus Romanæ Ecclesiæ in ordine Missæ sequerentur; ex quo paulatim factum est, ut propriis, si quos habebant, usibus abrogatis Romanos reciperint, adeo ut in plerisque Ecclesiis veterum consuetudinum non solum nulla remanserint vestigia, sed ipsa etiam memoria evanuerit. Africanam Ecclesiam ut fide, ita & ritibus cum Romana convenisse, ex scriptis Tertulliani, Optati, Cypriani, & Augustini non obscure colligimus: quod si qua varietas fuit, ea, ut sæpe dictum est, ad sola accidentalia pertinebat, Sacrificii non solum substantia, quæ rituum diversitate labefactari non potest, sed forma etiam ac serie Psalmodiæ, Lectionum, & Precum, ut supra ostensum est capite III. num. 4. inconcussa permanente. Marius Victorinus Afer Lib. 1. adv. Arium sententiam citat ex Liturgia Africana, quæ in Ordine Romano non extat: *Sicut, inquit, & in oblatione dicitur, Munda tibi populum circumvitalem, emulatorem bonorum operum, circa tuam substantiam venientem.* Fulgentius quoque Ruspensis in fragmentis editis à Sirmondo cap. 14. in Epist. 1. ad Cor. quodam testimonio Liturgiæ Africanæ utitur, quod in Romano non reperitur. Ex quibus, & ex aliis quibusdam conjecturis suspicor, ritum Africanum illi similem tunc esse, qui in Hispania *Mozarabicus* dicitur. In Anglia prima fidei semina sparisse dicitur Joseph ab Arimathia, ut Gildas Britannus scribit: & Tertullianus testis est Lib. adv. *Judeos* cap. 7. Britannorum inaccessa Romanis loca, ipso vivente Christo subdita fuisse; nam tempore Eleutherii Papæ sub Lucio Rege Evangelium publicè susceperunt, ut narrat Beda lib. 1. cap. 4. Hist. gentis Anglorum. Cum autem pulsus Britannis ab Anglis & Saxonibus idololatriæ Insula occupata fuisset, Gregorius Magnus missio in eam Augustino gentes illas ab idolorum cultu ad fidem Christi convertit. Nec ulli dubitare fas est, quin ab iisdem Pontificibus Eleuthero & Gregorio Romanos ritus acceperint à quibus fidem susceperunt: Licet Gregorius facultatem tribuerit Augustino ex aliarum Ecclesiarum, præsertim Gallicanæ, usibus decernendi quicquid magis ad Dei gloriam expedire judicasset. Postea verò jussu Agathonis missi sunt ex Urbe Cantores, qui populum illum cantum Romanum docerent, de qua missione prolixam historiam refert Beda Lib. 4. cap. 18. Hispaniam Jacobi Apostoli prædicatione ad fidem conversam, constans illarum partium traditio

est: nec desunt qui sentiant, Paulum quoque eas regiones peragrassè, & illic prædicassè. Asserit Tertullianus ad Scapulam cap. 4. nomen Christianum ibidem vexatum à Præfide Legionis, & Cyprianus Epist. 68. scripsit ad Clerum & plebes in Hispania consistentes. Quo verò ritu tunc uterentur, nos latet, nisi quod Concilium Bracarense I. refert, Profuturum Archiepiscopum Ordinem Missæ ab Apostolica Sede accepisse. Sed hic Ordo qualis fuerit incertum est. Scimus autem, quod omnes Hispaniarum & Galliæ Narbonensis Ecclesiæ ritu Mozarabico, de quo agam cap. 11. diu usæ sunt usque ad Gregorium VII. quo procurante Romanum susceperunt. Germaniæ & Septentrionis plures nationes inter eas quæ suo tempore Christi legem amplexæ fuerant, enumerat Tertullianus Lib. adv. *Judeos*: cumque S. Bonifacius fundato Moguntino Episcopatu Evangelium plurimum propagasset, Romanum etiam ritum ibidem constituit, de qua re extant Gregorii Secundi Literæ ad eundem Bonifacium. In Gallia ferè omnes civitates primos Episcopos ab Apostolis illuc missos venerantur, quorum Catalogum hic texere & examinare, non est mei instituti. Cum verò Franci Galliarum regnum in suam potestatem rede-gissent, gentes illæ, Clodovæo Rege baptizato, Christo initiatæ sunt. Ritus ibidem varios fuisse fufus ostendam, cum de Missa Gallicana tractabo. Pipino autem & Carolo Magno regnantibus, propriis usibus relictis, Romanis uti cœperunt.

IV. Hac uniformitate in omnes Ecclesias Occidentales, excepta Mediolanensi, tandem introducta, factum est, ut errores & abusus tollerentur, quos experientia docuit in multa consuetudinum discrepantia vix posse evitari. Non omnibus tamen Ecclesiis, quæ Latino sermone sacra persolvunt, eadem facilitate potuerunt Pontifices persuadere, ut proprios Ritus abrogarent, & Romanis uterentur. Exortæ sunt enim turbæ & contentiones, pugnantibus quibusdam pro patriis moribus tanquam pro aris ac focis, ac si salus in illis, & fidei fundamenta consisterent. Adhærent nimirum plerique mortalium consuetudinibus, quas cum lacte imbiberunt, longo usu assueti ea omnia respicere, quæ ab illis diversa sunt. Quod si robur accedat præjudicatæ opinioni ex eorum sanctitate, quos veluti auctores Rituum suorum colunt, vix locus relinquitur contrariæ persuasioni, omnem inobedienciæ & pervi-

pervicaciæ notam eluente prætextu pietatis & Religionis. Hanc reddit rationem Sozomenus l. 7. c. 19. cur plerique semel susceptis ritibus pertinaciter inhaerent, quia videlicet ob reverentiam vel eorum, qui eos ab initio introduxerunt, vel eorum qui istis successerunt, prævaricari sibi nec licitum, nec tolerandum esse putabant. Sequitur Sozomenus Nicephorus l. 12. c. 34. *Tales, inquit, dissensiones in Ecclesiis invaluisse opinor, reverentia eorum, qui eis ab initio præfuerunt & qui illis deinde successerunt. Nam si tanquam leges quasdam ab illis acceptas per manus posteris tradiderunt, non satis piæ, neque ferendum esse arbitrati, si traditiones in quibus educati essent non honorifice colerent, sed contemptim rejicerent. Accedit alia ratio ex ipsa vi & potentia consuetudinis, quæ, cum inveterata est, vix potest vinci. Ideo homines vindices esse solent & acerrimi propugnatores legum & ceremoniarum, quas à Majoribus acceperunt, & cum his innutriti sint, non facile possunt ab earum usu divelli. Omnes denique in his, quæ fidei non adversantur, abundant in proprio sensu, adeo, ut nec Sancti viri ab hac communi mortalium affectione immunes fuerint. Cui dicto fidem præstat Ambrosius lib. 3. de Sacram. cap. 1. In omnibus, ait, cupio sequi Ecclesiam Romanam, sed tamen & nos homines sensum habemus, idcirco quod alicubi rectius servatur, & nos rectè custodimus.* Hæc Ambrosius, si tamen ipse horum librorum, qui de Sacramentis inscribuntur, Auctor est. Testatur quidem Augustinus, scripsisse Ambrosium libros de Sacramentis, sive de Philosophia adversus Platonem, quorum meminit l. 2. Retract. c. 4. & doctrina Christiana lib. 2. cap. 28. eosque petiit sibi mitti à S. Paulino ep. 34. Sed illi vel perierunt vel alicubi latent; longè diversi sunt ab his qui nunc extant, ut patet ex sententiis quas ex illis citat idem August. l. 2. primi operis adversus Julianum cap. 5. & tribus sequentibus. De his verò quos hodie habemus, fecit primo ut dubitarem styli diversitas, cum enim Opera Ambrosii ante aliquot annos haud perfunctoriè percurerem, cum ad hoc pervenis, visus sum mihi alterius linguæ hominem ab Ambrosio profusus diversum loquentem audire. Tum animadverti loca Scripturæ in his citata non esse ejus versionis, qua in aliis libris Ambrosius uti consuevit. Quædam etiam in his reperi, quæ sæculo Ambrosii minus convenire visa sunt. Nihilominus à scriptoribus octavi & noni Sæculi laudantur sæpius tanquam Ambrosii legitimus foetus, quorum auctoritati cedens eos deinceps sub ejus

nomine, cujus est possessio, semper citabo. Meam autem suspicionem seu conjecturam Doctoribus examinandam relinquo, & ad Missam Romanam redeo à qua digressus sum. Hæc, ut dixi, ab omnibus in Occidente recepta est, cunctorum enim repugnantium & contradicentium pervicaciam vicit Pontifex cum potestas & industria, Regumque ac Principum erga Apostolicam Sedem reverentia.

V. Porro hic de Missa Romana inquirendum necessario videtur, à quo primùm instituta fuerit, & quibus incrementis ad eum statum pervenerit, in quo nunc reperitur. Utrumque dubium egregiè dissolvit Walfridus Abbas lib. de reb. Eccl. cap. 22. Nam postquam statuit, ex Majorum traditione constare, Missam temporibus Apostolorum multò breviorē fuisse quam nunc sit, proficiente deinde Religione à Successoribus Apostolorum auctam, non quod illis fuerint scientia & pietate majores, sed quia tempora sic exigebant: tum subdit. *Et Romani quidem usum observationum à B. Petro Principe Apostolorum accipientes, suis quique temporibus, quæ congrua judicata sunt, addiderunt. Quorum morem ideo in sacris rebus tam multæ gentes imitantur, quia & tanti magistrarii ex apice Apostolico primordiis clarant, & nulla per orbem Ecclesia æque ut Romana ab omni fæce hæreson cunctis retrò temporibus pura permansit.* Post hæc percurrens ordinem Missæ fusiùs edisserit, à Celestino Papa Introitum, à Telephoro Hymnum Angelicum, ab aliis instituta, quæ à nobis Lib. II. cum de singulis Missæ partibus agemus, singillatim examinabuntur. Vigilias Papa epist. ad Eutherium, Ordinem precum, ait in celebritate Missarum nullo nos tempore, nulla festivitate significamus habere diversum, sed semper eodem tenore oblata Deo munera consecrare. Quapropter ipsius canonice precis textum direximus subter adjectum, quem Deo precepto ex Apostolica traditione suscepimus. Idem asserit Isidorus lib. 1. de Eccl. Offic. c. 15. *Ordo Missæ vel orationum, quibus oblata Deo Sacrificia consecrantur, primùm à Sancto Petro est institutus, cuius celebrationem uno eodemque modo universus peragit orbis.* Legendus quoque Innocentius I. loco citato capite superiori. Ex quo & aliis habemus antiquam, & immemorabilem traditionē esse, Missæ ordinem à Petro Apostolo traditum Romanæ Ecclesiæ, cui Successores aliquot preces, & ceremonias addiderunt. Ita enim fert rerum omnium conditio, ut initium suum habeant, sequatur incrementum, omnibus demum numeris perficiantur. Quod verò dixit Isidorus

Isidorus Missæ celebrationem uno eodemque modo peragi ab universo Orbe, hoc de re & substantia, non de verborum tenore ac ceremoniis intelligendum est. Quod item asserui, omnes Ecclesias Occidentales, Mediolanensi exceptâ, Missâ Romanâ nunc uti, de illis etiam dictum volo, quæ Missale proprium habent, sive Sæculares sint, sive Regulares. Omnes enim cum Romanis conveniunt in forma & dispositione Missæ; idem prorsus apud omnes est Canon; idem ordo & eadem series Confessionis, Introitus, Collectarum, Epistolæ, Gradualis, Versus, vel Tractus, Evangelii, Symboli, Offertorii, Præfationis, Canonis, Communionis, gratiarum actionis, & finis. Quod autem aliqui omittant psalmum aut Confessionem, quod formulam confessionis breviorē habeant, quod panem & vinum unica oblatione offerant, quod item oblatio alijs verbis concepta sit: quod diversas à Romanis Epistolas & Evangelia legant, quod non easdem festivitates Sanctorum celebrent, quod in modo procedendi, thus adolendi, & alijs hujusmodi minutioribus ab usu Romano discrepent, hæc proculdubio nec Ritus diversitatem inducunt; nec Ritus peculiarium constituunt.

Scribit Joannes Langhecrucius *lib. 2. de Divinis officiis ritè peragendis*, relatus à Cornelio Schultingio tomo 1. Bibliothecæ Eccl. p. 1. c. 45. Missalia particularia diversarum Ecclesiarum post Concilium Aquisgranense sub Ludovico Pio introducta fuisse. Nam Carolus Magnus hortatu & jussione summorum Pontificum Romanum in Gallia servari præcepit; varietas autem, & diversitas à Romano in aliquibus Ecclesijs inde exorta videtur, quod singuli Episcopi pro suo arbitratu, vel pro loci conditione, aut patriæ moribus aliquid vel addiderunt, vel subtraxerunt, sibi que propria officia composuerunt; idemque fecerunt Ordinum religiosorum Præfecti, & dum unus unam, alius aliam partem mutat, à vestigijs & institutione primorum Auctorum deslexerunt. Hoc ipsum in Hispania contigisse arbitror post Gregorium VII. qui illic Romanum officium introduxit. Ordines autem Religiosi illum ritum ab initio susceperunt, qui vigeat in ea Provincia, in quâ prima Ordinis cujusque fundamenta jacta sunt. Successu vero temporis tam generalia comitia, quam supremi Ordinum moderatores potestatem sibi arrogarunt plura mutandi & innovandi, quod manifestum cuique erit, si antiqua, & nova, & medii temporis Ritualia inter se conferre voluerit.

Hæc autem licentia quilibet pro arbitrio audendi sine certa lege & disciplina adeò quandoque excrevit, ut in multis codicibus adhuc extant Officia, Missæ, Hymni, Orationes, quæ sine risu, vel potius indignatione legi non possunt. Olim in Concilio Milevitano, seu potius Carthaginensi, ut citatur in Codice Ecclesiæ Africanæ cap. 103, sancitum fuit, ne quid publicè in Ecclesia recitaretur, nisi prius in Synodo approbatum foret. Sciebant enim sapientissimi Patres, non omnium esse Ecclesiasticam in his gravitatem & disciplinam servare; magnamque futuram in rebus sacris perturbationem, si sapientibus & insipientibus passim & sine delectu licuisset proprias adventiones, tanquam spiritus sancti dictata, Ecclesiæ obtrudere, & divinis altaribus admovere. Novissimè verò Apostolica Sedes sacram Rituum Congregationem instituit, à qua non solum summa sapientia & prudentia examinantur Officia, quæ particulares Ecclesiæ sibi concedi petunt; sed leges etiam sancitæ sunt, quibus per licentiam usurpata potestas coercetur, & abusus olim gliscentibus via deinceps præclusa est.

VII. Ipsam Romanam Ecclesiam ab aliqua varietate non fuisse immunem testatur Petrus Abaelardus Epistola Apologetica, quam vir turbulentus temerè scripsit adversus S. Bernardum pag. 250. *Antiquam, ait, Romanæ Sedis consuetudinem nec ipsa Civitas tenet; sed sola Ecclesia Lateranensis, quæ mater est omnium, antiquum tenet officium, nulla filiarum suarum in hoc eam sequente, nec ipsa etiam Romani Palatii Basilica. Quæ autem fuerit hæc diversitas, & quando cœperint aliæ Ecclesiæ à Lateranensi discrepare, nec Petrus dicit, nec alibi memini me legisse. Illud verò certissimum est, quod vir doctissimus, sacrorumque rituum peritissimus Radulfus Tungrensis docuit *lib. de canonum observantia*, duplicem in Urbe fuisse modum divini officii, unum breviorē quo Romana curia, sive Capella Pontificia utebatur; alterum prolixiorē pro cæteris ecclesijs Urbis, qui propriè Ritus Romanus dicebatur. Atque hinc ortum est discrimen in antiquis codicibus sæpè occurrens Officiorum ad usum curiæ, & ad usum Ecclesiæ Romanæ. Officium curiæ brevius erat & mutationibus obnoxium, ob varias & continuas occupationes summi Pontificis & Cardinalium, aliorumque Prælatorum, qui ei in Sacello, sive ut loquitur Abaelardus, in Basilica Palatii diu noctuque interesse solebant. Officium Ecclesiæ prolixius erat,*

erat, mansitque multo tempore integrum absque ulla mutatione. Quae fuerit utriusque differentia incertum est, nisi quod ex ipso Radulfo & ex aliis Officiorum expositoribus liquet, discrimen potius in Horis canonicis, quam in Missa fuisse: idque libri Missarum M. SS. evincunt, qui cum libro Sacramentorum, & Antiphonario S. Gregorii in forma & serie Missae uniformiter conveniunt. Docet autem Radulfus in praecitato libro proposit. 22. opera Fratrum Minorum utrumque officium Curiae & Ecclesiae in unum coaluisse, ita ut prolixiori & proprio abrogato, omnes postea Ecclesiae officio Curiae usae sint. Quomodo vero id acciderit, ipse enarrat his verbis: *Hodie omnium credulitas & opinio divulgatur, quod ulla Ecclesiae servent Ordinem S. Romanae Ecclesiae, nisi Fratres Minores: nec in aliquorum, nisi in ipsorum Breviariis & libris continentur, ex eo quia B. Franciscus in Regula praecipit, ut clerici faciant divinum officium secundum dictum Ordinem, ubi Breviaria habere possunt. Huius autem rei Romae contrariam didici veritatem. Nam olim quando Romani Pontifices apud Lateranum residebant, in eorum Capella servabatur divinum Officium non ita completum, sicut in aliis Urbis Ecclesiis collegiatis. Imo Clerici Capellares, sive de mandato Papae, sive ex se officium Romanum semper observabant, & sepe alterabant, prout Domino Papae & Cardinalibus congruebat observandum. Et huius officii Ordinarium vidi Romae a tempore Innocentii III. recollectum, & istud officium brevium sicuti sunt Fratres Minores. Inde est quod Breviaria eorum, & libros officii intulerunt secundum consuetudinem Romanae Curiae: non autem curaverunt mores aliarum ecclesiarum urbis Romae recipere & observare. Aliae autem nationes Orbis Romani libros & officia sua habent e directo ab ipsis Ecclesiis Romanis, & non a Capella Papae, sicut ex libris & tractatibus Amalarii, Valsridi, Micrologi, Gemmae, & ceterorum de Officio divino scribentium colligitur evidenter. Et multis interpositis, quibus ostendit officium Fratrum Minorum nullo modo posse dici Romanum, quod ab ipsis immutatum & confusum fuit, subdit: *Sciendum tamen, quod Nicolaus Papa III. natione Romanus de gente Ursinorū, qui coepit anno Domini M. CC. LXXVII. & palatium apud S. Petrum construxit, fecit in Ecclesia Urbis amoveri Antiphonarios, Gradualia, Missalia, & alios libros officii antiquos quinquaginta, & mandavit ut de cetero Ecclesiae Urbis uterentur libris & Breviariis Fratrum Minorum, unde hodie in Roma omnes libri sunt novi & Franciscani.* Haec Radulfus, qui omnia quae specta-*

ad Romanos ritus diligentissime investigavit eorumque vindex acerrimus fuit.

CAPUT VIII.

De Liturgiis Apostolorum. Exploditur à Lindano edita sub nomine Petri. Dubia fidei eas esse, quae Matthaeo & Marco tribuuntur. Astringitur Liturgia Iacobi. Cujus aevi censeantur Constitutiones Apostolicae, & in eis descripta Clementis Missa. De Liturgia à Dionysio tradita. Anceps de eo iudicium.

I. Ecclesias ab Apostolis institutas formam ab iisdem accepisse, nemo opinor inficias ierit, cui nota sit sacrificii cum religione inseparabilis & intrinseca connexio. An vero Liturgiae, quae nomine quorundam Apostolorum inscriptae circumferuntur, legitimae sint, disquirendum nunc est. Et primo quidem occurrit illa, quam Petri Apostolorum Principis inscriptione insignitam circa finem superioris saeculi graecae, & latinae edidit ex Codice M. SS. Cardinalis Sirlenti, & notis illustravit vir doctus Gui Ielmus Lindanus, addiditque pro ea Apologeticon multa eruditione referunt. Sed qui ipsum accuratè perlegerit, mecum fatebitur, nihil aliud ex eo concludi, nisi quod Petrus seu voce seu scripto, Ecclesiae primum Antiochena, deinde Romanae Liturgiam aliquam tradiderit. Quod vero ista, quam Sirlentum in Apulia reperisse ait, ea ipsa sit, nec ille probat, nec ullus crederet, qui noverit verum à falso, & proprium ab alieno discernere. Si enim haec Missa verè est Principis Apostolorum, quomodo Romana Ecclesia, quae ejus ipsana & epistolas inter tot persecutionum procellas usque in praesentem diem sollicitè conservavit, hanc egregiam sacrificandi formulam neglexit? Cur nullum ejus vestigium extitit per mille quingentos & amplius annos apud Orthodoxos scriptores? Ubi tanto tempore delituit, & unde emerfit? Nempe in Apulia, quae olim magna Graecia, reperta est, pulcherrima calographia descripta, ut Lindanus ait capite 9. Apologiae, ut impressam non pauci spectatores judicant. At ex hoc liquet, istud exemplar recentiori manu scriptum fuisse, & fortassis idem qui scripsit, composuit, cum nulla praesertim fiat mentio antiqui codicis ex quo